

STOWARZYSZENIE
ADWOKACKIE
DEFENSOR
IURIS

Słupsk, dnia 2022-07-15

Pan Senator Krzysztof Kwiatkowski

Przewodniczący

Komisji Ustawodawczej

Senat RP

Szanowny Panie Senatorze,

w poniższym dokumencie pozwalam sobie przedstawić opinię prawną do projektu ustawy z dnia 7 lipca 2022r. o zmianie ustawy – Kodeks Karny oraz niektórych innych ustaw (druk Senacki nr 762).

Opinia przedstawiona przez Stowarzyszenie Adwokackie „Defensor Iuris” ma charakter krytyczny wobec projektowanych zmian.

Adwokat Zbigniew Bakalarczyk

Kierownik Zespołu Opiniodawczego

STOWARZYSZENIE ADWOKACKIE „DEFENSOR IURIS”

UL. WOJSKA POLSKIEGO 2/4 76-200 SŁUPSK

TEL. +48 668 255 993 **E-MAIL** stowarzyszenie@defensoriuris.pl **WWW** defensoriuris.pl

mBank 74 1140 2004 0000 3902 7935 2285 **NIP** 839 321 34 57 **REGON** 384 396 339

I przedmiot Opinii

Przedmiotem niniejszej opinii jest projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk 762), uchwalonej przez Sejm na posiedzeniu w dniu 7 lipca 2022 r. i przekazanej do rozpatrzenia przez Senat. Mając na uwadze szeroki zakres przedmiotowy projektowanych zmian, przedmiotem analizy są jedynie wybrane kwestie, budzące największe wątpliwości naszego Stowarzyszenia.

I. Obniżenie wieku odpowiedzialności karnej nieletnich

Projektowana zmiana obejmuje dwie kwestie, a mianowicie: a) rozszerzenie katalogu czynów zabronionych, za które odpowiedzialność może ponieść nieletni, po ukończeniu 15 roku życia o przestępstwo zgwałcenia w jego formie podstawowej oraz kwalifikowanej przez przyzmat skutku w postaci śmierci człowieka (art. 197 § 1 i – dodany w projekcie – § 5 k.k.); b) obniżenie do 14 roku życia odpowiedzialności karnej nieletnich, którzy dopuścili się czynu zabronionego określonego w art. 148 § 2 lub 3 k.k. w sytuacji, w której okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają oraz zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie środków wychowawczych lub poprawczych nie jest w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

Powyższą zmianę traktować należy jako wyjątkowo groźną z perspektywy społecznej. Projektodawca nie pokusił się bowiem o to, aby sięgnąć do badań psychologicznych, które wyraźnie wskazują, iż osoby w wieku lat 14 (a wielokrotnie również 15) nie powinny być poddawane represji karnej, lecz procesom terapeutycznym. Częstokroć bowiem popełnianie czynów zabronionych przez nieletnich podyktowane jest demoralizacją, wynikającą z uwarunkowań rodzinnych i środowiskowych i jedynie odpowiednio podyktowane działania terapeutyczne dają szansę na ich resocjalizację. Obniżenie wieku odpowiedzialności karnej w stosunku do sprawców przestępstwa zgwałcenia w jego podstawowej postaci, a w szczególności obniżenie do 14 roku życia odpowiedzialności karnej sprawców kwalifikowanej postaci zabójstwa, może mieć zatem nieodwracalne skutki społeczne.

II. Dodatkowe uregulowania w zakresie wymiaru kary grzywny i ograniczenia wolności

Projektodawca wprowadza dyrektywy w zakresie wymiaru kary grzywny oraz kary ograniczenia wolności, które stanowią istotne ograniczenie zasady uznania sędziowskiego w zakresie wymiaru kary. Wprowadzenie sztywnych ram obligujących

sąd do wymierzenia kary w ustawowo ustalonym zakresie nie znajduje żadnego uzasadnienia. Po raz kolejny zarzucić należy projektowi brak jakichkolwiek analiz leżących u podstaw tak daleko idącej ingerencji, która nie tylko pozbawia sąd decyzyjności co do wymierzanej kary, ale abstrahuje od ogólnych dyrektyw jej wymierzania.

III. Modyfikacja górnej granicy kary pozbawiania wolności

Jedną z najistotniejszych zmian wynikających z projektu jest podwyższenie z 15 do 30 lat górnej granicy odpowiedzialności karnej, połączone z wyeliminowaniem kary 25 lat pozbawienia wolności. Zmiana ta jest wynikiem trwającej od ponad 20 lat dyskusji w tym zakresie¹. Niezależnie od oceny takiej zmiany, nie można jednak tracić z pola widzenia faktu, iż dokonywanie jej – bez kompleksowej oceny wpływu na część szczególną kodeksu karnego, a także bez analizy w zakresie wpływu takich zmian na proces resocjalizacji – jest co najmniej przedwczesne. Ewentualne zmiany w tym zakresie winny być poprzedzone szerokimi konsultacjami ze środowiskami prawniczymi, jak również – a może przede wszystkim – oceną wpływu na politykę penitencjarną i postpenitencjarną.

IV. Obligatoryjny dożywotni zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych

Krytycznie należy ocenić projektowaną zmianę art. 42 § 3 k.k., w zakresie w którym sąd orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio w stosunku do sprawcy przestępstwa określonego w art. 173 (którego następstwem jest śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na jej zdrowiu), art. 177 § 2 lub art. 355 § 2 k.k., który po takim zdarzeniu, a przed poddaniem go przez uprawniony organ badaniu w celu ustalenia zawartości alkoholu lub środka odurzającego w organizmie, spożywał alkohol lub zażywał środek odurzający, chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami.

Projektodawca niezwykle surowo penalizuje w tej regulacji sprawcę w sytuacji, w której spożycie alkoholu lub środka odurzającego nie pozostaje w jakimkolwiek związku przyczynowo-skutkowym z popełnionym przez niego czynem zabronionym. Nie zmienia restrykcyjnego charakteru tego przepisu klauzula generalna wyjątkowego wypadku uzasadnionego szczególnymi okolicznościami, pozwalająca sądowi na odstępianie od obligatoryjnego orzeczenia przedmiotowego zakazu.

¹ M. Melezini, Granice czasowe kary pozbawienia wolności, w: *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Żachowska, Warszawa 2005, s. 453-462.

V. Wyłączenie możliwości zastosowania art. 37a wobec recydywistów

Funkcjonujący w kodeksie karnym przepis art. 37a § 1 k.k. wprowadza bardzo istotną z punktu widzenia praktyki zasadę, w myśl której – w ustawowo określonych przypadkach – sąd może orzec karę ograniczenia wolności lub karę grzywny w miejsce kary pozbawienia wolności.

Projektowana zmiana, poza modyfikacją samej dyspozycji przepisu, wprowadza – negatywnie ocenianą z punktu widzenia praktyki – zmianę, wyłączając możliwość zastosowania tego uprawnienia wobec recydywistów. Jest to kolejna regulacja, ograniczająca zasadę sędziowskiego wymiaru kary. Nie sposób nie podkreślić, iż to sąd winien oceniać, czy w konkretnej sprawie zastosowanie kary pozbawienia wolności wobec recydywisty spełni cele kary, czy bardziej celowe będzie zastosowanie kary ograniczenia wolności, bądź kary grzywny.

VI. Środek karny przepadku pojazdu mechanicznego

Szczególnie negatywnie ocenić należy projektowaną zmianę w zakresie wprowadzenia możliwości orzeczenia przez sąd środka karnego w postaci przepadku pojazdu mechanicznego, bądź – w określonych ustawowo przypadkach – jego równowartości. Propozycja w tym zakresie stanowi decyzję podyktowaną populistycznymi obietnicami surowszego karania przestępców. W istocie jednak jest to bardzo wysoce represyjna instytucja niosąca za sobą daleko idące konsekwencje. Projektodawca po raz kolejny, poza czczą demagogią, w żaden racjonalny sposób nie wyjaśnił potrzeby zastosowania tak surowego środka.

VII. Zmiana dyrektyw wymiaru kary

Projektodawca w sposób istotny modyfikuje dotychczasowe dyrektywy wymiaru kary poprzez wprowadzenie de regulacji otwartych katalogów okoliczności obciążających oraz łagodzących. W katalogach tych pojawia się ponownie szereg zwrotów niedookreślonych (jak chociażby „motywacja zasługująca na szczególne potępienie” budząca już wątpliwości w praktyce, czy też „motywacja zasługująca na uwzględnienie”), a także okoliczności, które stanowią znamiona czynów kwalifikowanych, bądź uprzywilejowanych (co pod znakiem zapytania stawia celowość takiej regulacji).

Wydaje się, że projektodawca, pomijając jakiekolwiek konsultacje ze środowiskami prawniczymi (adwokackim, sędziowskimi, czy prokuratorskimi) wprowadza regulacje, które nie tylko nie znajdują żadnego uzasadnienia, ale mogą spowodować szereg

negatywnych konsekwencji, utrudniając proces orzekania w odniesieniu do wymiaru kary.

VIII. Obligatoryjne nadzwyczajne złagodzenie kary lub jej zawieszenie na wniosek prokuratora

Negatywnie ocenić należy projektowaną zmianę, dającą prokuratorowi prerogatywę do złożenia wiążącego dla sądu wniosku o zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary lub warunkowego jej zawieszenia w przypadkach wskazanych w ustawie. Koniecznym jest podkreślenie, iż na etapie jurysdykcyjnym to sąd jest gospodarzem postępowania, a prokurator jedynie jego stroną. Tym samym zasadne wydaje się pozostawienie w kompetencjach sądu wszelkich ostatecznych decyzji, wprowadzając na rzecz stron procesu jedynie uprawnienie do składania stosownych wniosków.

IX. Kara dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia

Jedną z najbardziej kontrowersyjnych zmian wynikających z projektu jest wprowadzenie możliwości orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego przedterminowego zwolnienia. Podkreślić należy, iż jest to kolejna próba wprowadzenia tej niezwykle represyjnej zasady do kodeksu karnego. W doktrynie wskazywano wielokrotnie, iż rozwiązanie takie narusza art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, przewidujący zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania i jako takie jest niedopuszczalne.

X. Zmiana dyrektyw w zakresie wymiaru kary łącznej

Na krytykę zasługuje także zmiana art. 85 a k.k., która za priorytetowe przy wymiarze kary łącznej uznaje cele kary w zakresie społecznego oddziaływania, w dalszej kolejności odnosząc się do celów zapobiegawczych, eliminując jednocześnie konieczność uwzględnienia celów wychowawczych oraz kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Od projektodawcy oczekiwałoby się uzasadnienia, czym podyktowana jest tak istotna zmiana w zakresie funkcjonowania instytucji, która – jak się wydaje – w zmienianym zakresie nie wywołuje kontrowersji. Po raz kolejny jednak, uzasadnienie projektu nie pozwala na zrozumienie intencji projektodawcy.

XI. Podniesienie górnej granicy odpowiedzialności karnej w odniesieniu do szeregu czynów zabronionych stypizowanych w części szczególnej kk

Analizując zmiany części szczególnej kodeksu karnego zauważyć należy, iż sprowadzają się one – w znakomitej większości – do zwiększenia górnej granicy

odpowiedzialności karnej. Uzasadnienie projektu w żaden sposób nie wskazuje jakie przesłanki legły u podstaw tak dalece represyjnych zmian, co uzasadnia postawioną wcześniej tezę o populistycznym charakterze decyzji w tym zakresie.

XII. Podsumowanie

Projektowaną zmianę należy ocenić krytycznie. Nie budzi, wszakże wątpliwości, iż polityka karania wymaga szerokich reform, które jednak nie mogą sprowadzać się do niczym nieuzasadnionego zaostrzenia represji karnej. Czytając uzasadnienie projektu próżno doszukiwać się argumentacji, odnoszącej się do statystyk dotyczących poszczególnych czynów, problematyki zwalczania przestępczości, czy też nieprawidłowych praktyk wymiaru sprawiedliwości wymagających ingerencji ustawodawcy. Wręcz przeciwnie, projektodawca odwołuje się do gołosłownych twierdzeń o nowoczesnej polityce karnej, opartej o racjonalne zaostrzenie prawa karnego, w szczególności ukierunkowanej na zwalczanie zachowań godzących w dobra prawne o kardynalnym charakterze. W istocie jednak projektowane zmiany trudno uznać za podyktowane jakimikolwiek innymi przesłankami, jak jedynie niezmienną od kilku lat represyjną filozofią karania, stanowiącą odzwierciedlenie decyzji o charakterze wyłącznie politycznym.

Adwokat Karolina Wilamowska

Wilamowska